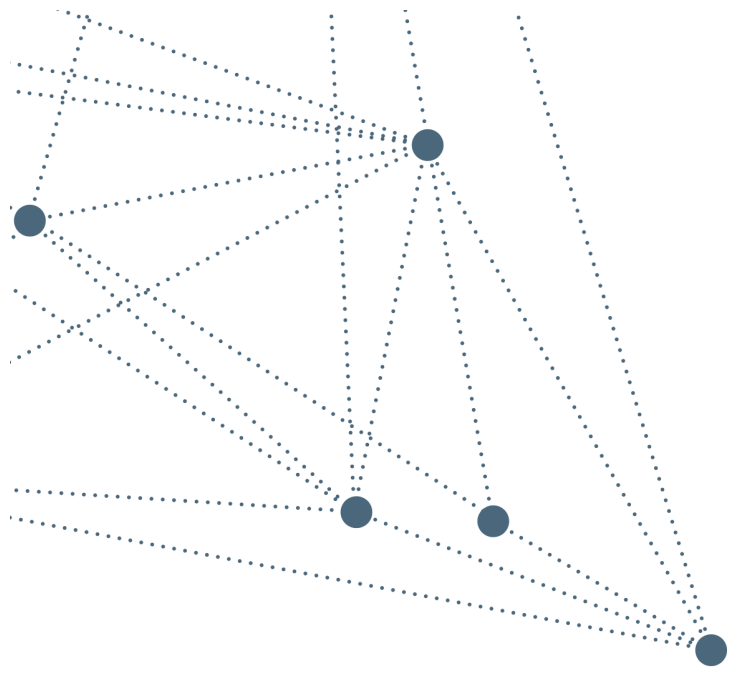

IV TROBADA DE PROGRAMES SÈNIOR DE LES UNIVERSITATS DE LA XARXA VIVES

INFORME SOBRE LES METODOLOGIES DELS PROGRAMES UNIVERSITARIS PER A MAJORS

IV TROBADA DE PROGRAMES SÈNIOR DE LES UNIVERSITATS DE LA
XARXA VIVES
INFORME SOBRE LES METODOLOGIES DELS PROGRAMES UNIVERSIATRIS
PER A MAJORS

8 i 9 de febrer de 2018, Universitat de les Illes Balears

---

1. Presentació de l'informe	3
2. Anàlisi de les metodologies.....	4
3. Conclusions i reflexions finals	6
4. Annex	7

1. PRESENTACIÓ DE L'INFORME

A la III Trobada del Programes Sènior de les Universitats de la Xarxa Vives, celebrada els dies 21 i 22 de setembre de 2017 a la Universitat d'Alacant, es va encarregar la tasca de fer un estudi sobre les metodologies emprades en les activitats educatives emmarcades dins els Programes Universitaris per a persones Majors, atesa la importància i rellevància que tenen i, de cada vegada més, aquests estudis.

El ritme accelerat de canvi constant, a la nostra societat, ens situa a tots al davant de la necessitat d'aprendre contínuament. Si realment volem una societat profundament democràtica, participativa i sentida pels ciutadans, necessitem democratitzar el coneixement. L'accés a aquest coneixement no es pot convertir en una variable més de desigualtat. En aquest entorn, les persones grans han de tenir un important paper: viure més i millor ens permet aprofitar el gran bagatge experiencial de moltes persones i, alhora, dotar-nos a tots de les eines i els coneixements que ens permetin viure connectats al món. Experiència, actualització i servei a la societat esdevenen aspectes clau per a un enveïllament actiu. En aquest marc, els Programes Universitaris per a Majors, ens situen al capdavant de la premissa bàsica: democratitzar el coneixement; aconseguir que el saber arribi a tots els sectors socials i no quedi només en mans d'especialistes.

Per elaborar aquest estudi ens plantejarem tres objectius fonamentals:

- Identificar la tipologia de metodologies més usades en els Programes Universitaris per a Majors de la Xarxa Vives.
- Analitzar la importància de l'ús de metodologies actives, participatives i innovadores.
- Constatar i identificar els materials més utilitzats i analitzar l'ús de plataformes virtuals d'ensenyament-aprenentatge com a eines innovadores i de gran potencial.

A l'hora d'elaborar la graella per recollir les metodologies usades en els Programes Universitaris per a Majors vam tenir en compte un ampli ventall de propostes didàctiques que intenten dotar de coherència i consistència el qüestionari.

Continguts (els coneixements impartits) i metodologia són parts complementàries de l'acció docent. Uns continguts de qualitat vehiculats amb les metodologies més adients sempre solen ser un dels aspectes més valorats per part dels estudiants de tota edat en les enquestes de valoració de la docència. En el marc dels Programes Universitaris per a Majors, coneixements i metodologies han de contribuir a una formació capaç de millorar els processos de pensament. Saber pensar, a partir de criteris sòlids, és un dels reptes més rellevants que tenim en tots els àmbits formatius. Cal incorporar orientacions i metodologies que tinguin en compte la necessitat de provocar en els estudiants, en el nostre cas, persones grans, un aprenentatge actiu i reflexiu que superi la pura transmissió de coneixements. Saber pensar bé implica saber decidir i saber posicionar-se al davant del món. Saber pensar ens permetrà saber decidir la nostra manera d'estar al món. I aquesta no és una qüestió qualsevol. El compromís, el posicionament i una actitud participativa i activa davant dels grans problemes mundials són fites irrenunciables de tot procés educatiu.

Per tant, la nostra opció és simplement posar l'accent en la varietat d'opcions metodològiques que faciliten (ben aplicades) la construcció compartida del coneixement, la progressiva participació dels estudiants i la seva corresponsabilització amb el procés d'ensenyament-aprenentatge. Junts aprenem més i millor.

Diferents estudis realitzats entre el professorat que imparteix docència en els programes universitaris per a persones majors coincideixen a expressar la importància de seguir un model comunicatiu formatiu, que afavoreixi la participació i la interacció en el procés d'aprenentatge desenvolupat: les persones majors aprenen participant i construint coneixement de forma activa (Ortiz-Colón, 2015)¹.

Les persones adultes arriben als centres universitaris amb una motxilla de sabers diversos, adquirits amb formacions

---

¹ Ortiz-Colón, A. M. (2015). Los programas universitarios de personas mayores y el envejecimiento activo. *Formacion Universitaria*, 8(4), 55-62. <http://doi.org/10.4067/S0718-50062015000400007>

i metodologies diferents; cada persona té una relació amb l'ensenyament molt personal, fruit de les seves experiències extraordinàriament variades, i construeix unes expectatives a partir d'allò que li ofereixen.

Per elaborar l'escala de metodologies hem partit d'un conjunt de criteris mínims que ens han permès oferir una visió senzilla i de fàcil accés, alhora que intenten cobrir i abastar un extens conjunt de propostes. Entre aquests, hem tingut en compte:

- Ús de metodologies de caire més unidireccional (classes expositives i conferències) enriquides amb ús de materials diversos i entorns virtuals.
- Ús de metodologies més innovadores més adreçades a assolir competències que facilitin el saber, el saber fer i el saber ser.
- Creació de situacions comunicatives riques en què els estudiants puguin demostrar les seves competències, coneixements i experiències.
- Introducció d'estratègies de gestió del procés d'aprenentatge.
- Ús de documents en diferents suports: documentals, pel·lícules, articles, webs, material autèntic, premsa...
- Ampliació de contextos d'aprenentatge: visites, sortides culturals, excursions dirigides i guiades, exposicions, assistència a actes culturals diversos...
- Iniciació a la recerca: disseny de petites recerques sobre temes propers, anàlisi d'informes, contrast d'hipòtesis...
- Implicació dels estudiants en la vida universitària.
- Ús d'espais virtuals i tecnologies de la informació i la comunicació.

Tot i que sabem que hi ha experiències força interessants, no hi incloguérem la promoció de la dimensió internacional. Per tant, no hi vam introduir l'intercanvi i la visita de col·lectius universitaris de persones majors a universitats d'altres països. Considerem que podria ser objecte d'un altre informe, ateses les característiques específiques que implica.

L'escala de metodologies presentada finalment inclou:

- Les diferents modalitats de classes expositives. És important assenyalar que una classe expositiva no ha de ser necessàriament un plantejament simplement passiu. La diversitat de situacions i materials apunta clarament a un ús actiu i participatiu per part dels estudiants.
- Les diferents modalitats de tasques en grup, categoria que inclou una extensa gamma de concrecions. Lògicament, procedirem a fer una selecció de les que considerarem més rellevants i diferents entre elles. Som conscients que no les vam recollir totes.
- Les diferents modalitats de treball autònom, categoria que també inclou una àmplia gamma de possibilitats. Procedirem a fer una selecció de les més rellevants i diferents. Tampoc no les recollirem totes.

Finalment, ens vam plantejar la possibilitat d'incloure i recollir els diferents processos de valoració i avaluació dels coneixements treballats en els Programes Universitaris per a Majors. Però ben prest vam poder constatar que tots aquests processos podrien arribar a ser molt complexos i, per tant, vam considerar que haurien de formar part d'un altre informe concret.

La graella dissenyada per a l'estudi consta de 21 tipus de metodologies que els docents poden utilitzar a les seves classes. Metodològicament van optar per l'escala Likert amb cinc opcions de resposta (Molt freqüentment, Freqüentment, Ocasionalment, Rarament, i Mai), ja que considerarem que era la millor forma de copsar els objectius del nostre estudi. També vàrem incloure una graella per conèixer els materials de suport que més s'utilitzen, aportant 11 opcions i una per incorporar-ne alguna de nova que no sortia a la llista, així com una graella final on es demanava identificar els materials de suport en entorns virtuals.

La recollida de dades es va dur a terme durant el mes de desembre de 2017, a través de l'enviament de la graella per correu electrònic. De les 22 universitats que formen part de la Xarxa Vives, 14 varen enviar la seva graella emplenada i els resultats són els que mostrem a continuació.

2. ANÀLISI DE LES METODOLOGIES

Del total de les universitats que integren la Xarxa Vives, o en formen part, les que han enviat l'enquesta emplenada i han possibilitat l'elaboració d'aquest informe han estat el 65% (Fig. 1), que correspon a 15 enquestes rebudes (que corresponen a 14 universitats).

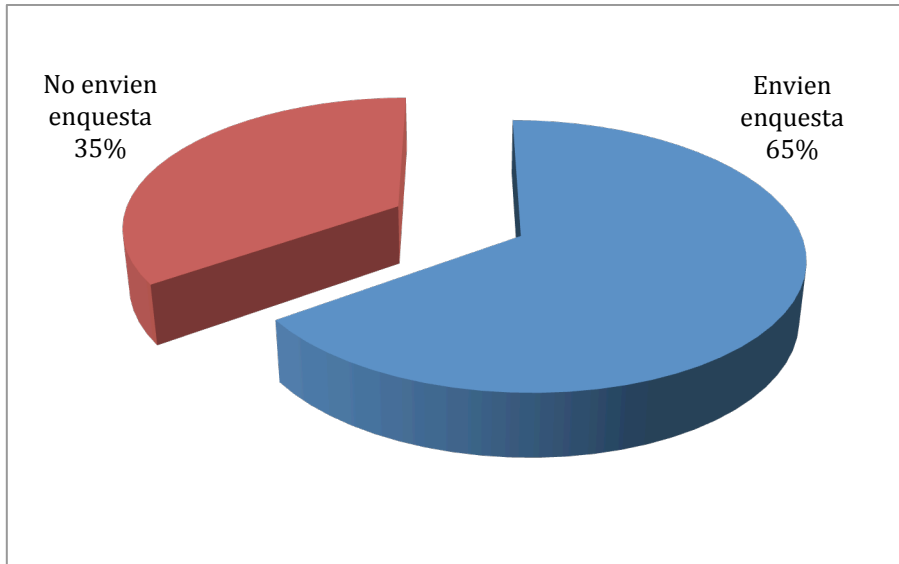

Fig. 1: Distribució de les universitats que han contestat a l'enquesta

Com s'observa a la Fig. 2, la persona que ha emplenat l'enquesta ha estat en la majoria dels casos la persona responsable del programa, amb un 60% del total, seguit, amb un 27%, de les persones que fan feina dins la coordinació. Una de les universitats especificà un càrrec que no corresponia amb els que proposava l'enquesta, però vam considerar que les tasques eren les de coordinació del programa. Un 13% dels casos no especificaren quin càrrec desenvolupen dins el programa.

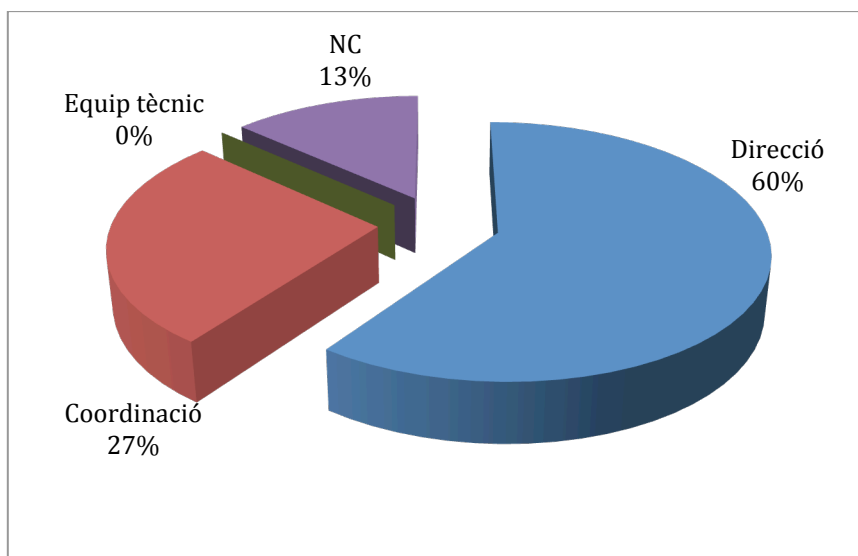

Fig. 2: Càrrec de la persona que ha emplenat i enviat l'enquesta

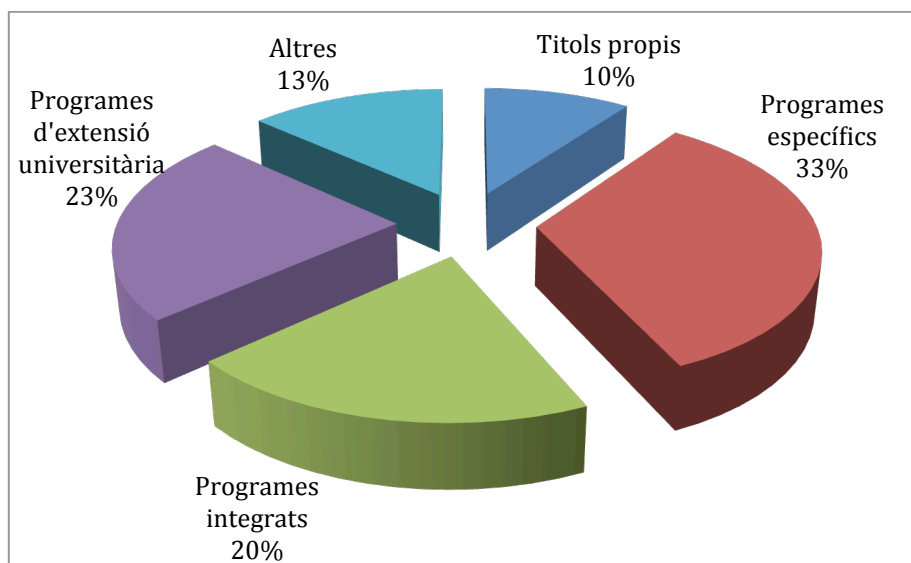

Fig. 3: Distribució del diversos tipus de programes formatius per a gent gran

Quant als tipus de programa que tenen en marxa cada una de les universitats, es poden estructurar en cinc models (Fig. 3):

1. **Programes específics** (33%): programes dissenyats expressament per a persones grans. En aquest àmbit hi ha una àmplia varietat, des de programacions d'un any acadèmic fins a quatre cursos; la característica bàsica és que són programes específics dissenyats per a persones grans.
2. **Programes d'extensió universitària** (23%): són programes de difusió d'aspectes culturals i de coneixement, bàsicament basats en conferències.
3. **Programes integrats** (20%): són aquells programes que comparteixen aules amb els estudis oficials de grau. Són programes en què l'alumne gran va cursant assignatures de grau i va reunint crèdits fins a arribar als mínims que es requereixen per obtenir un diploma o certificat.
4. **Altres activitats** (14%): activitats puntuals, tallers, seminaris, jornades, activitats culturals, cicles, etc.
5. **Títols propis** (10%): programes per a majors amb la categoria de títol propi aprovat per la universitat corresponent. Els títols propis només tenen reconeixement en l'àmbit territorial d'una determinada universitat.

A continuació mostrem l'anàlisi dels resultats de les dades recollides a la graella de les metodologies i materials de suport (vegeu annex).

1. Ús de la classe bàsicament expositiva:

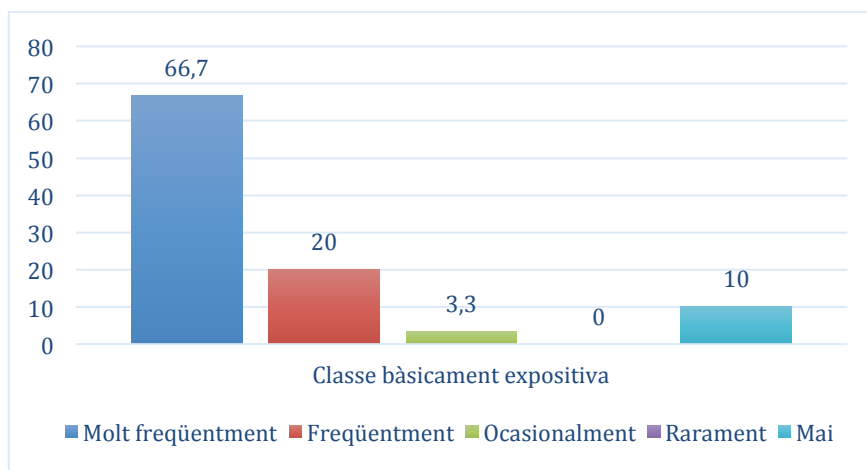

Fig. 4: Freqüència d'ús de la classe bàsicament expositiva

La gran majoria de programes, un 86,7%, utilitzen d'una manera molt freqüent i freqüent la classe expositiva, és a dir, la classe magistral tradicional. El 10% que ha contestat que mai no utilitzen la classe expositiva deu ser de la modalitat "Altres activitats", en què les activitats que es duen a terme són d'un caràcter més pràctic i per això no fan un ús tan freqüent de la classe expositiva. Una altra explicació pot ser que no fan classe expositiva sense suport audiovisual, més endavant podrem veure la diferència entre totes dues preguntes. S'ha de comentar que aquesta metodologia és la més emprada en els diferents tipus de programa.

2. Ús de MOOC:

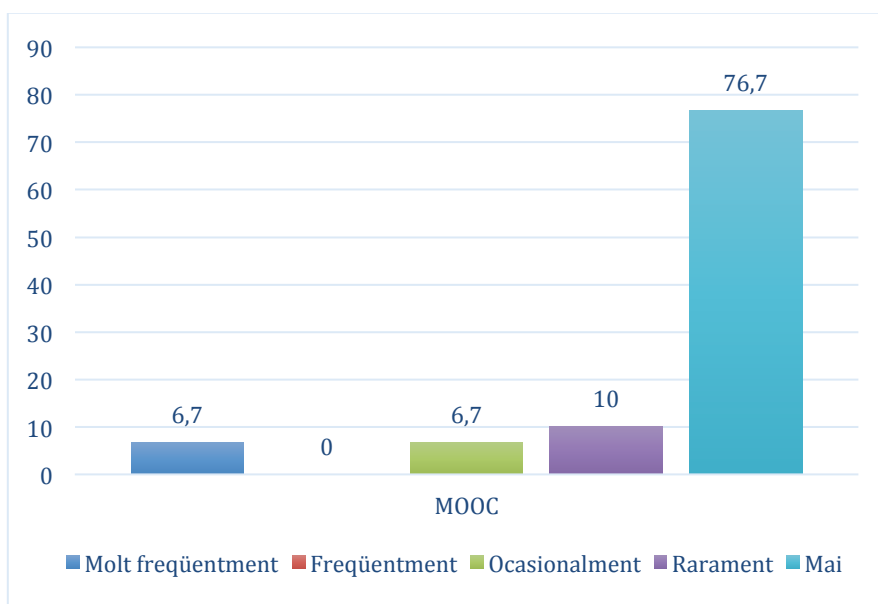

Fig. 5: Freqüència d'ús de la metodologia MOOC

L'estratègia didàctica caracteritzada sota el concepte de MOOC no és present pràcticament mai en els diferents programes (quasi un 80%), amb algun cas molt excepcional per als tipus de programacions de Títols propis i de Programes específics.

3. Ús de la classe expositiva:

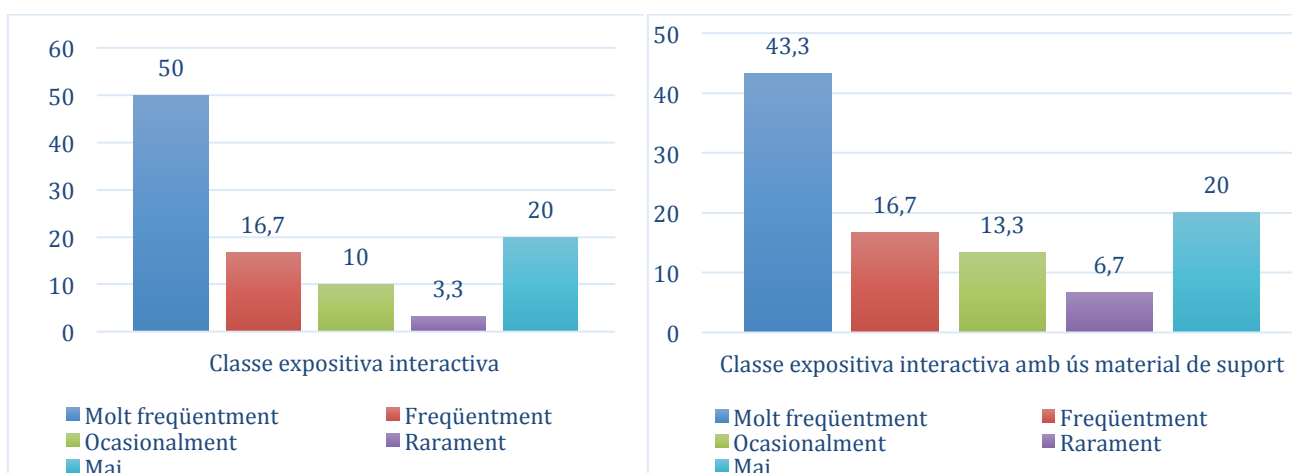

Fig. 6: Freqüència d'ús de la classe expositiva interactiva amb el grup classe i amb materials de suport

La classe expositiva interactiva, que es caracteritza per la interacció amb el grup, és present amb freqüència o molta freqüència com a estratègia didàctica en quasi un 70% dels programes, sobretot en Títols propis, Programes específics i integrats; el tipus de programa que menys utilitza aquesta metodologia és el d'extensió universitària.

La classe expositiva interactiva amb ús de materials de suport com vídeos, pel·lícules, imatges i textos, té freqüència o molta freqüència en un 60% dels programes. És una metodologia molt semblant a l'anterior, en què el major ús es fa a Titulacions pròpies, Programes específics i integrats, i coincideix en el disseny de la seva estructura, com sessions d'una durada determinada, que permet que el discurs del professorat s'acompanyi de suport audiovisual.

4. Ús de les conferències i les videoconferències:

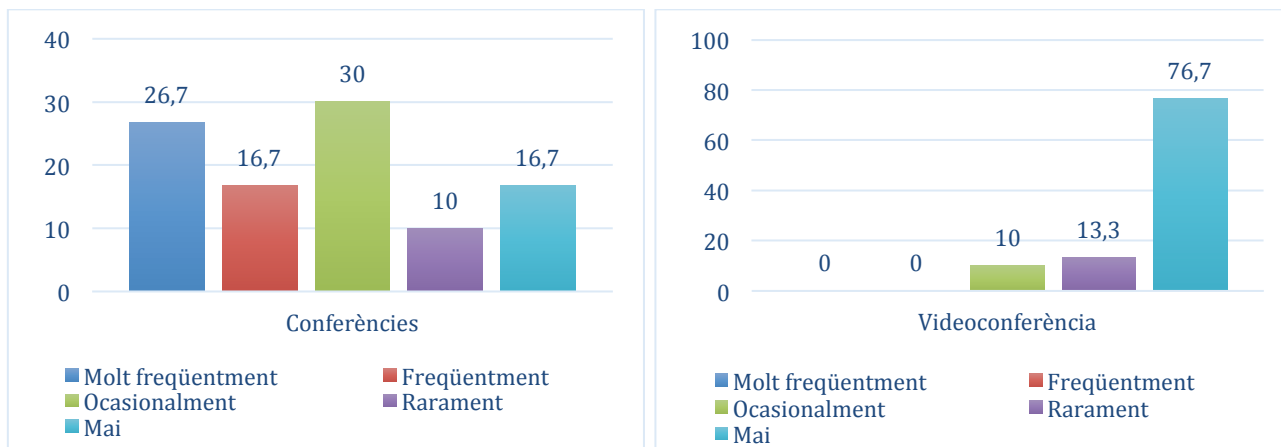

Fig. 7: Freqüència d'ús de les sessions de conferències i de videoconferències

Les conferències, que es distingeixen de les anteriors modalitats de sessions expositives perquè les preguntes es reserven exclusivament per al final de la presentació, entre altres característiques, són freqüents o molt freqüents en un percentatge lleugerament superior al 40% (43,4%). Tanmateix, tot i contràriament al que hom podia esperar inicialment, aquest tipus de metodologia té una rara o ocasional presència en un percentatge pràcticament similar (40%). Això ens permet plantejar la hipòtesi que les metodologies als PUM poden estar evolucionant des de formats estrictament unidireccionals a altres amb major bidireccionalitat de la comunicació entre professorat i alumnat. Pensem que les conferències, encara que el programa està molt estructurat, en ocasions se solen utilitzar en temàtiques molt concretes.

La videoconferència, que té un disseny didàctic idèntic a la conferència, però és transmesa per mitjans audiovisuals, no és pràcticament present en un 90% dels casos. És una metodologia idònia per posar en contacte diverses seus alhora, encara que perd una mica la proximitat del professorat, sobretot als grups en què no hi ha present el docent, i aquest aspecte, per ventura, lleva atractiu per a aquest tipus d'eina dirigida a aquest grup d'estudiants.

5. Ús de les tasques de grup i els treballs de recerca:

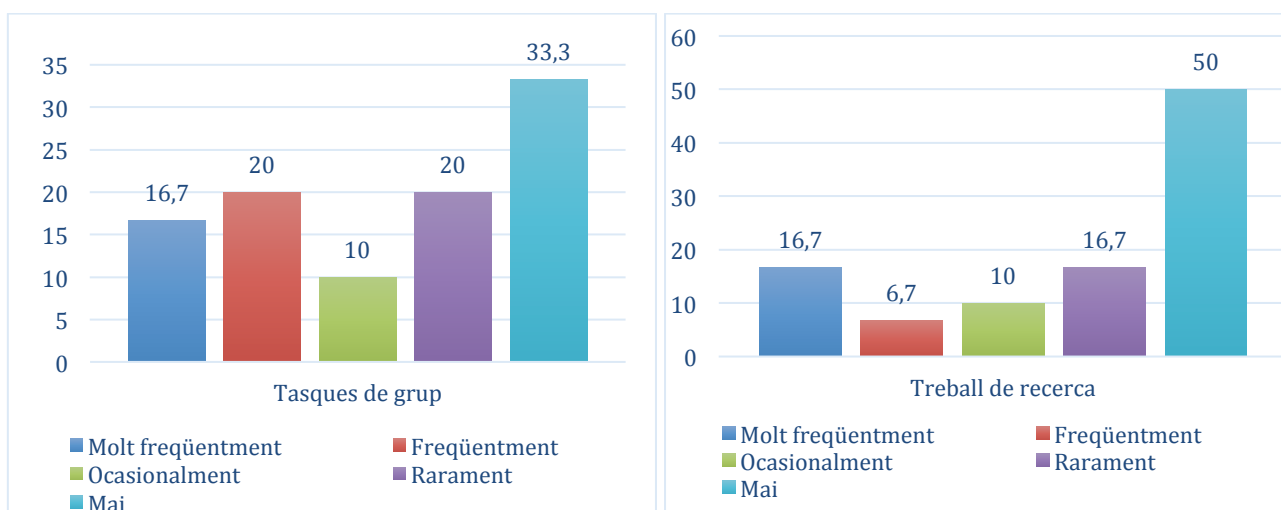

Fig. 8: Freqüència d'ús de les tasques de grup i dels treballs de recerca

Tot i que més del 50% dels programes no preveuen les tasques de grup, d'estructura fonamentalment cooperativa, hi ha quasi un 40% que sí que ho fa amb freqüència o molta freqüència. Coincideix exactament amb els models de programes amb una estructura més rígida i més semblants a uns estudis reglats oficials. Els Programes d'extensió universitària i les emmarcades en l'opció d'Altres (jornades, tallers, etc.) són les programacions que utilitzen menys aquest tipus de metodologia.

Les possibles explicacions a aquesta pregunta són molt semblants a l'anterior, ja que els treballs de recerca els duen a terme aquells programes que són Títols propis, una part de Programes específics i també els integrats. Quasi un 67% dels programes mai o rarament no plantegen als alumnes treballs de recerca, i només un percentatge lleugerament superior al 20% (23,3%) en plantegen freqüentment o molt freqüentment. Els Programes d'extensió universitària no solen utilitzar aquest tipus de metodologia.

6. Ús dels debats i col·loquis:

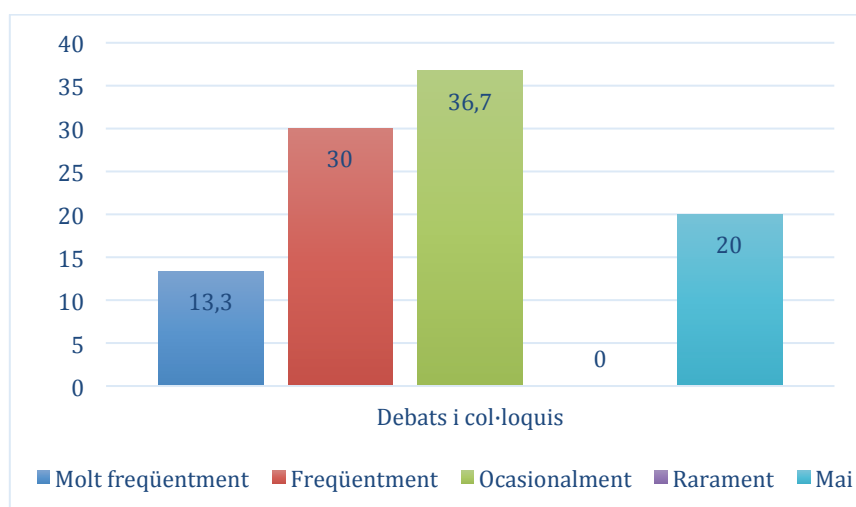

Fig. 9: Freqüència d'ús dels debats i col·loquis

Els debats i col·loquis tenen una certa rellevància en la majoria de programes: són freqüents o molt freqüents en més del 40%, i ocasionals en un percentatge aproximat (quasi un 37%). Segurament d'una manera ocasional durant el curs acadèmic s'utilitza aquesta metodologia per complementar algun tema concret i d'aquesta manera aprofitar les opinions de l'alumnat per desenvolupar una activitat conjunta i participativa organitzant una classe més pràctica i diferent que ajudi a motivar l'alumnat i despertar un esperit de pensament crític.

7. Ús de l'aprenentatge basat en problemes (PBL):

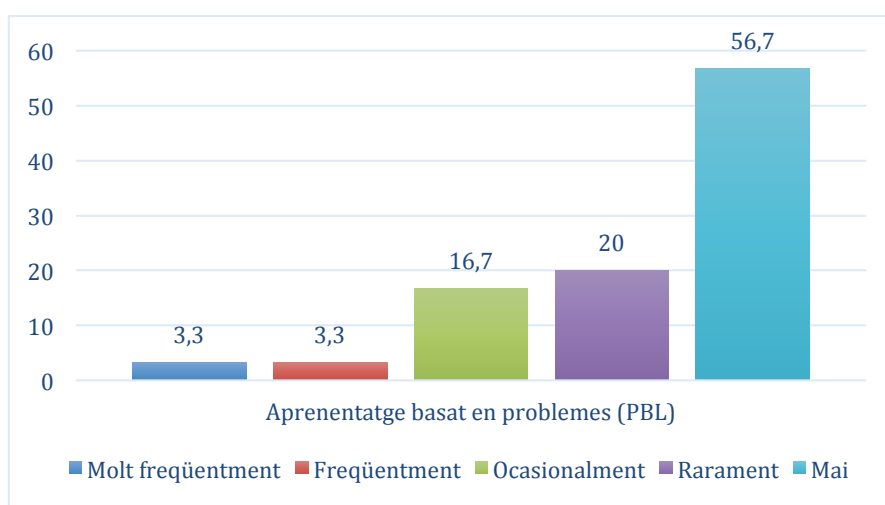

Fig. 10: Freqüència d'ús de l'aprenentatge basat en problemes

L'aprenentatge basat en problemes és una estratègia didàctica, per a la resolució de problemes contextualitzats en situacions autèntiques i interdisciplinàries, amb escassa presència als PUM, atès el quasi 77% de respostes en les opcions de "rarament" o "mai".

8. Ús dels exercicis de treball cooperatiu estil *jigsaw* o puzle:

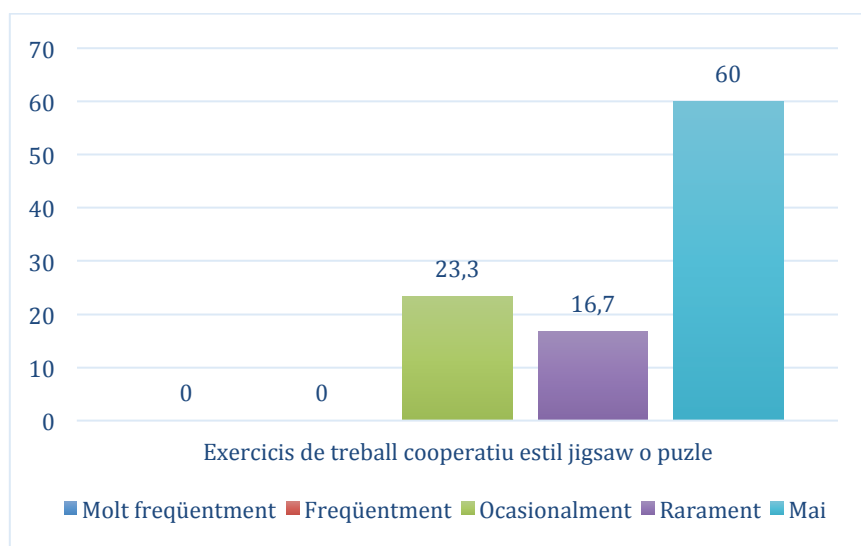

Fig. 11: Freqüència d'ús dels exercicis de treball cooperatiu

En una tendència similar a l'anterior, quasi el 77% dels PUM inclou rarament o mai els exercicis de treball cooperatiu d'estil *jigsaw* o puzle, caracteritzats per la col·laboració de grups d'experts en una temàtica en particular.

9. Ús del joc de rol i de les dinàmiques socioafectives:

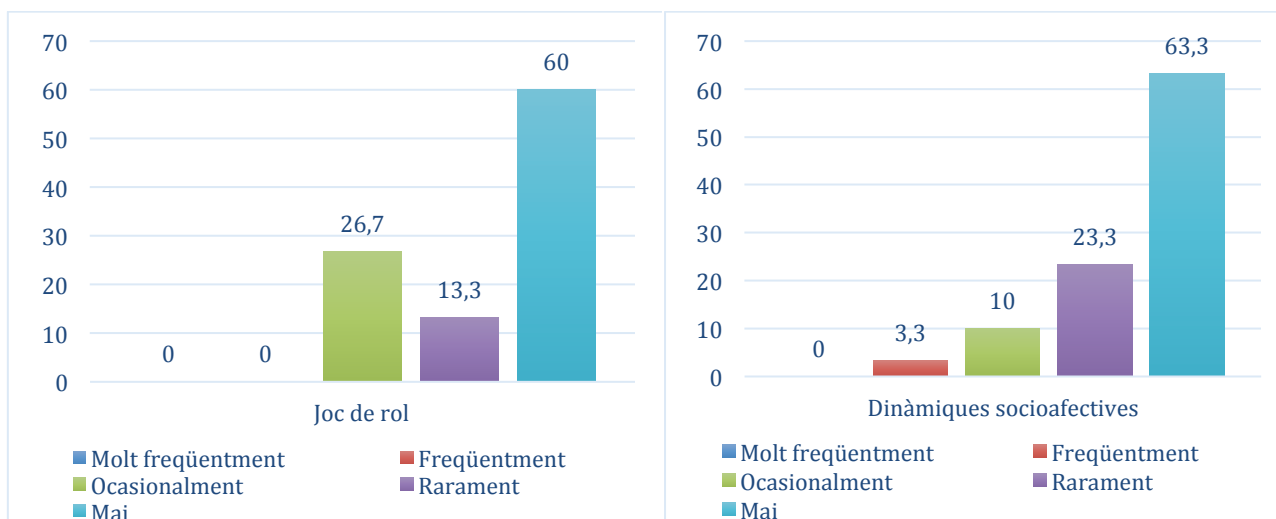

Fig. 12: Freqüència d'ús dels jocs de rol i de les dinàmiques socioafectives

Novament, en un lleugerament percentatge superior al 70%, en la majoria de PUM rarament o mai no es realitzen activitats de jocs de rol. Igualment que les anteriors, és una metodologia en què puntualment o ocasionalment segons les matèries que s'estiguin tractant es poden realitzar dramatitzacions o jocs de rol, però no és una metodologia que es faci d'una manera freqüent en aquest tipus de programacions, així com la següent metodologia, les dinàmiques socioafectives rarament o mai no són presents en els diversos programes universitaris per a majors (86,6%).

10. Ús del treball autònom:

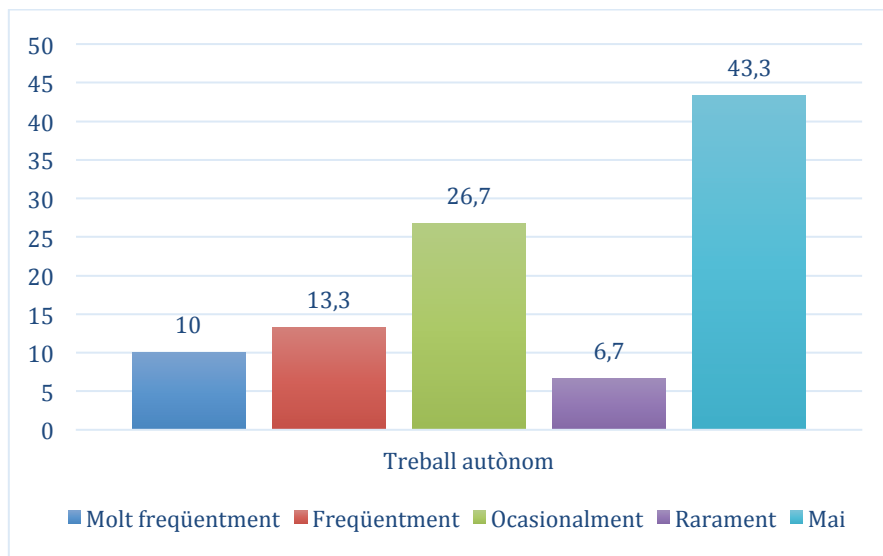

Fig. 13: Freqüència d'ús del treball autònom de l'alumnat

El treball autònom de l'alumnat també és una metodologia que s'utilitza en la seva totalitat als Títols propis i en la majoria dels Programes específics i integrats, ja que hi ha molts dels Programes específics en què l'alumnat s'examina mitjançant algun tipus de prova avaluativa. Per tant, aquest treball sí que es realitza, exceptuant tots els emmarcats dins els Programes d'extensió universitària, en què l'alumnat no realitza cap tipus d'avaluació.

11. Ús de lectures:

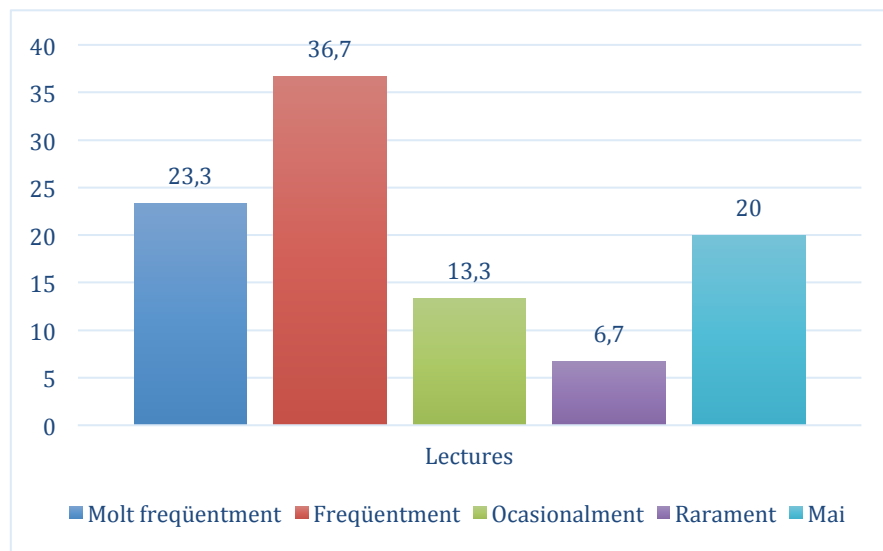

Fig. 14: Freqüència d'ús de les lectures

Un 60% dels diversos programes introdueixen lectures freqüentment o molt freqüentment, i quasi un 20% ho fa amb menor assiduitat. És una metodologia que el professorat normalment utilitza per donar suport als continguts que està desenvolupant a les seves classes. En aquest cas, només un 20% dels diversos programes no recorre a aquesta activitat mai; segurament són aquells programes basats en sessions de conferències o tallers que no fan ús de les lectures, sinó que es basen en el discurs oral del professorat.

12. Ús del dossier d'aprenentatge de l'estudiant:

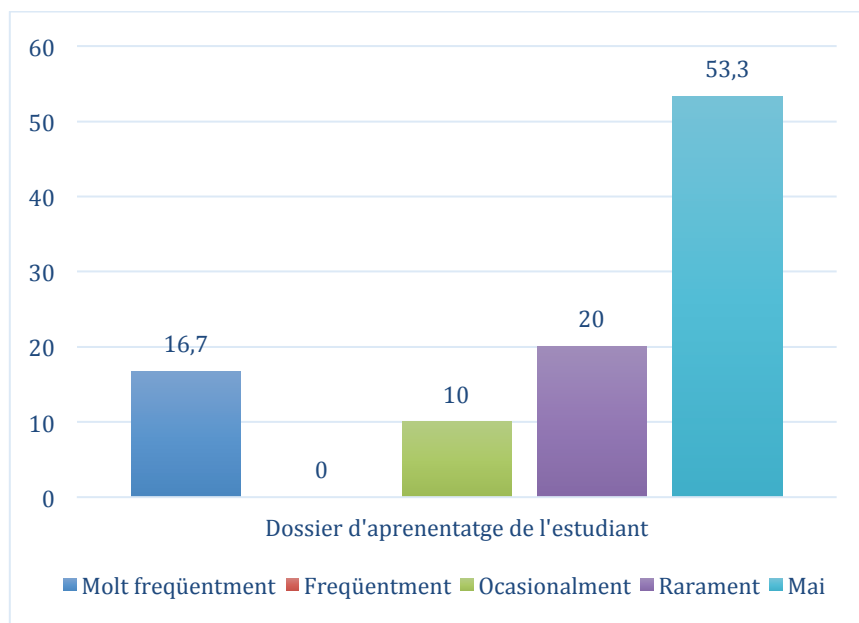

Fig. 15: Freqüència d'ús del dossier d'aprenentatge de l'estudiant

Tot i que el dossier d'aprenentatge de l'estudiant té un percentatge molt elevat en les opcions que denoten poc impacte (fins a més d'un 70% entre "rarament" o "mai"), també hi ha quasi un 17% que afirma introduir aquesta estratègia reflexiva molt freqüentment. Aquest percentatge, per ventura, correspon als programes tipus Títols propis, específics i integrats, vinculat a les preguntes anteriors com fer Treball autònom, Treballs de recerca, etc.: és una metodologia emprada sobretot en aquells programes que fan que l'alumnat formi part del seu aprenentatge, involucrant-se en la dinàmica de presentar treballs, fent exàmens, etc.

13. Ús de l'autobiografia:

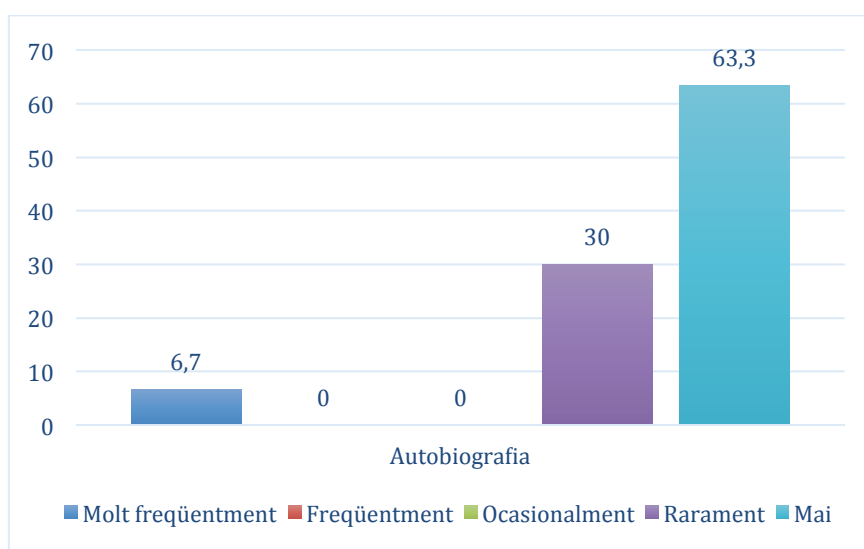

Fig. 16: Freqüència d'ús de l'autobiografia

En la mateixa línia que en l'anterior, però amb els extrems més acusats, les activitats d'autobiografia com a tasques etnogràfiques i interpretatives tenen una presència, per una banda, molt freqüent, de quasi un 7%, i rara freqüència o mai en més d'un 95%. És una metodologia que segurament s'empra de manera puntual, per a matèries molt específiques i que puguin ser aprofitades per tot el grup classe.

14. Ús de les sortides, visites, excursions...:

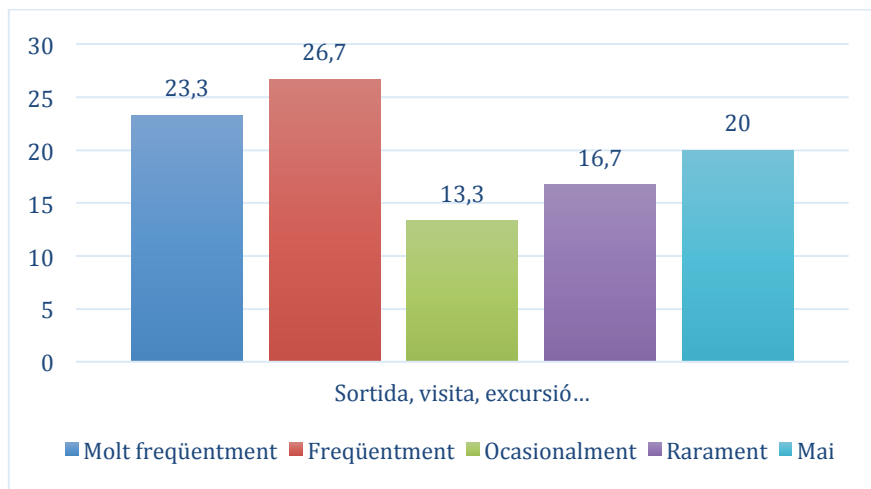

Fig. 17: Freqüència d'ús de sortides, visites i excursions

En aquest cas, s'observa com les sortides, visites o excursions sí que són activitats didàctiques amb certa assiduitat, atès que el 50% del programes en fan. Només un 20% no en fa mai, i un 30% en fa amb una freqüència variable entre ocasional o rarament.

15. Ús del pràcticum:

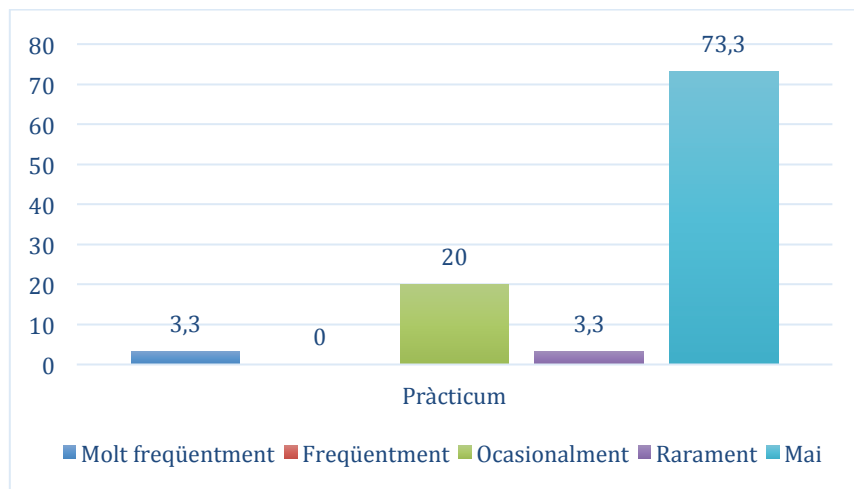

Fig. 18: Freqüència d'ús de realització de pràcticum

Les activitats de Pràcticum, normalment de voluntariat en empreses, ONG i altres entitats sense ànim de lucre, tenen una escassa presència en els PUM, atès el 76,6% al qual arriben les opcions de "rarament" o "mai". Tot i això, hi són ocasionalment presents (20%), amb un lleuger 3,3% que en fan amb molta freqüència.

16. Ús d'activitats intergeneracionals:

Les activitats intergeneracionals, en què interaccionen alumnes d'edats molt diferents amb l'objectiu d'intercanviar experiències i coneixements, tenen una presència variable entre molt freqüent (26,7%) i ocasional (33,3%). En el primer cas es tindrien en compte aquelles activitats intergeneracionals que formen part de projectes, nacionals o europeus, que tenen una durada d'un o dos cursos, d'aquí que es considerin una activitat molt freqüent. En el segon cas es tindrien en compte les universitats que han desenvolupat activitats puntuals amb diversos grups (nins petits, adolescents, universitaris) i en diferents llocs (Universitat, escoles de primària i secundària, residències de gent gran, centres de dia, etc.). Tanmateix, en un 40% rarament o mai no se n'han fet, possiblement en els programes emmarcats en extensió universitària.

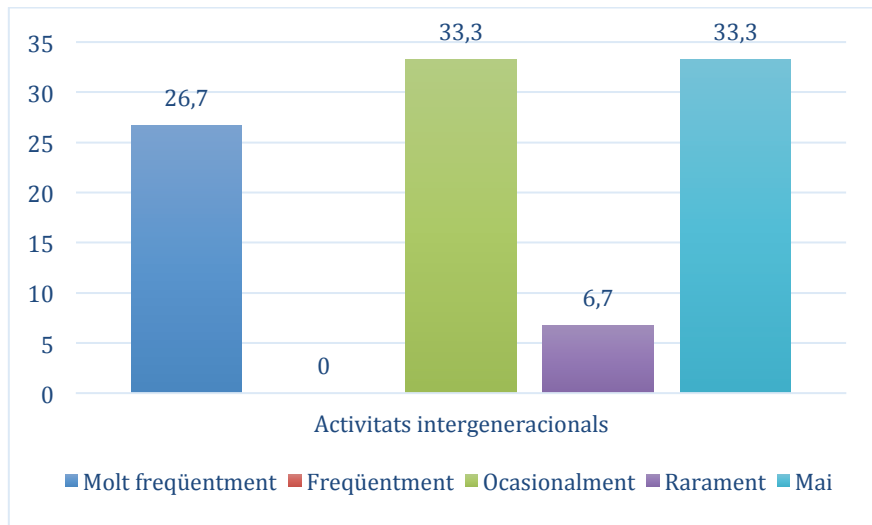

Fig. 19: Freqüència d'ús de les activitats intergeneracionals

17. Ús d'activitats en laboratoris especialitzats:

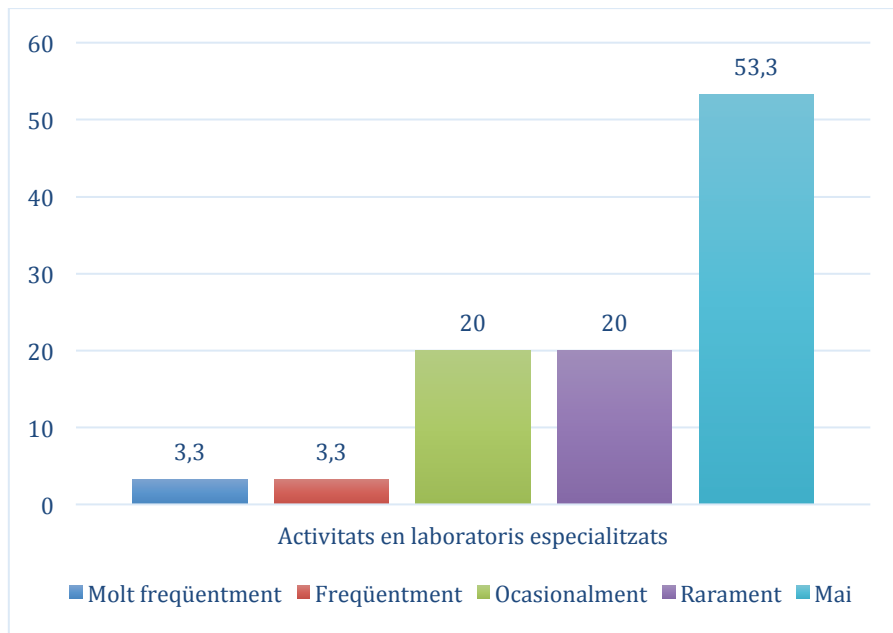

Fig. 20: Freqüència d'ús d'activitats en laboratoris especialitzats

Finalment, en més d'un 70% de PUM no es fan mai o quasi mai activitats en laboratoris especialitzats, i en els que sí que se'n fan, l'assiduitat també és variable, entre una freqüència ocasional (20%) o una major incidència que no arriba ni al 7% (entre les opcions de "molt freqüentment" i "freqüentment"). Les activitats en laboratoris són puntuals, ja que depenen de les matèries i els continguts que s'estiguin donant en un moment determinat. Un problema que solen tenir els laboratoris és l'espai, que, a vegades, no és adequat per a un grup nombrós d'alumnes grans.

GRAELLA DE MATERIALS DE SUPORT

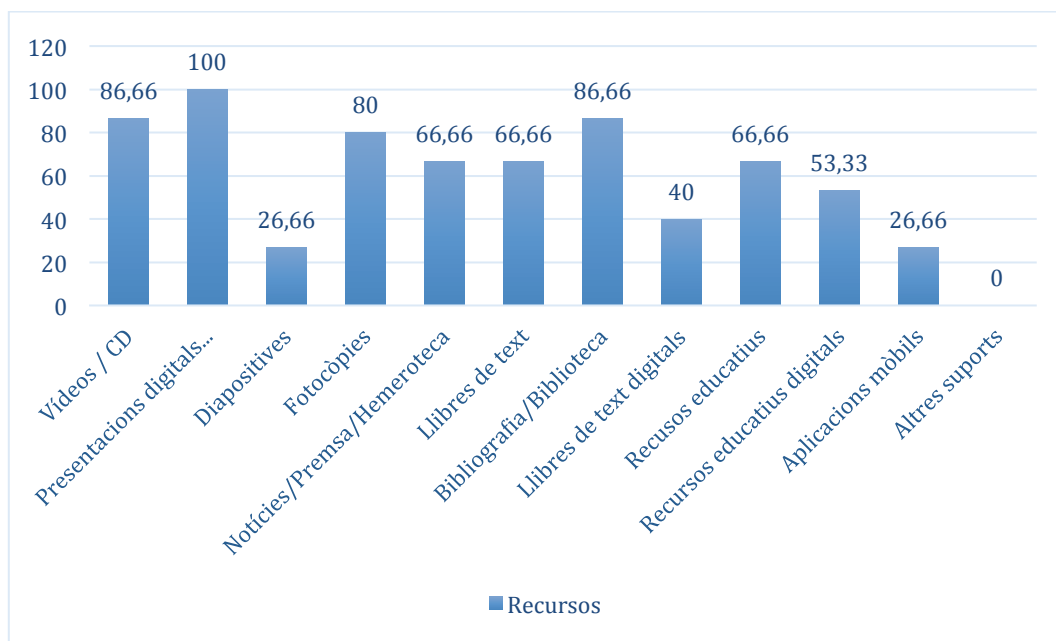

Fig. 21: Utilització dels diferents recursos en el moment de realitzar les classes

Els recursos utilitzats en la totalitat de les estratègies didàctiques (Fig. 21) definides a l'apartat anterior són sobretot les presentacions en suport digital (100%), seguides de l'ús de material audiovisual i els fons bibliogràfics, ambdós contestats en el 86,66% dels casos. També s'observa una presència rellevant similar (66,6%) de recursos basats en la premsa i els llibres de text, així com dels recursos educatius, entesos com a materials didàctics, reals o no, variats (maquetes, exposicions, jocs, materials de mesura, d'observació, de precisió...), seguits dels recursos oberts en suport digital, que només lleugerament superen el 50%. Menys de la meitat dels programes usen els llibres de text digitals (40%), i al voltant d'un 26% recorren o bé a les diapositives o bé a les aplicacions mòbils.

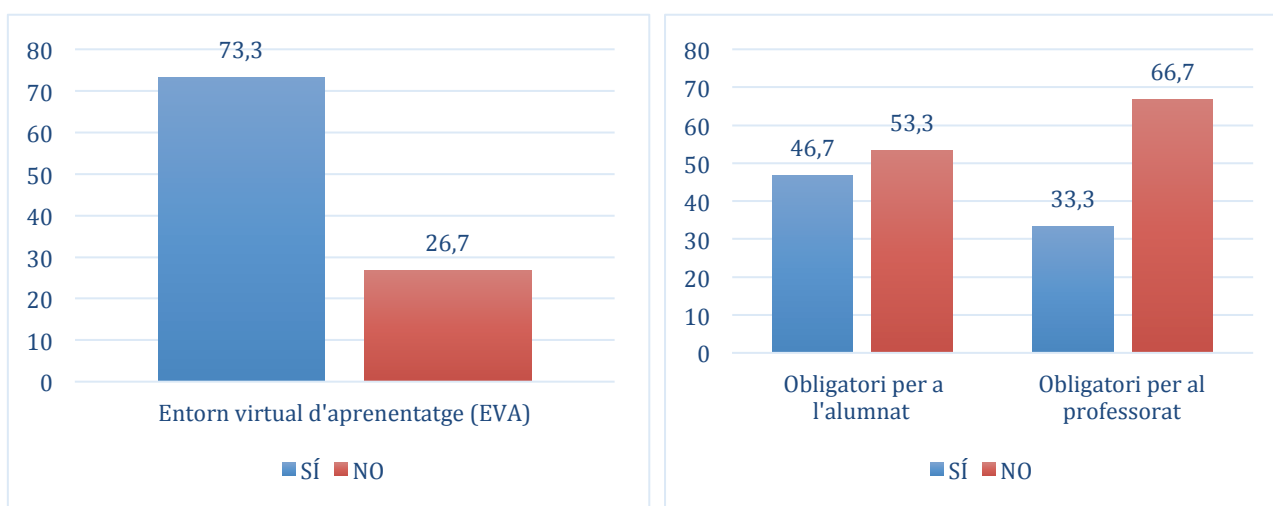

Fig. 22: Utilització dels entorns virtuals i l'obligatorietat del seu ús per part de l'alumnat i el professorat

La gran majoria de programes (Fig. 22) tenen un entorn virtual d'aprenentatge (73,3%), dels quals en quasi un 34% és obligatori l'ús per part del professorat; s'incrementa aquesta dada per als alumnes en un 46,7%. Segurament el percentatge restant, el 53,3% de l'alumnat, per al qual no és obligatori l'ús de l'entorn virtual, no vol dir que no l'utilitzi. Aquesta qüestió estaria bé que la féssim arribar a l'alumnat, ja que encara que no sigui obligatori entrar a l'entorn virtual, segur que el fan servir en molts casos.

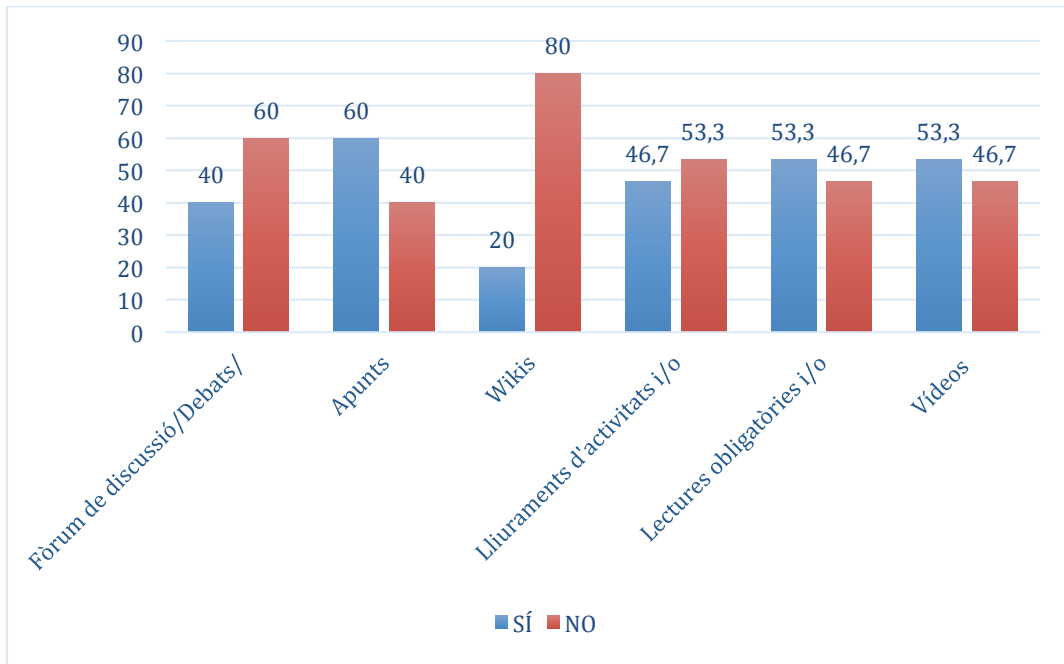

Fig. 23: Utilització d'activitats i recursos en entorns virtuals en el desenvolupament de les classes

Els EVA (Fig. 23) dels PUM són utilitzats sobretot com a repositori d'apunts (60%) i de lectures obligatòries o complementàries i vídeos d'interès (53,3%). En un percentatge menor s'observen les activitats per part de l'alumnat com els lliuraments d'activitats i o treballs (46,7%) i els debats en fòrums de discussió (40%). Els wikis com a recursos per a activitats de construcció de coneixement col·laboratiu són el recurs amb menor presència (20%).

3. CONCLUSIONS I REFLEXIONS FINALS

Una gran diversitat de metodologies i estratègies didàctiques a la Universitat han estat observades per la recerca fins ara, però les dades recollides en aquest estudi ens permeten observar que en els PUM encara no han tingut el mateix impacte. En general, la imatge de les metodologies aconseguida ens porta a fer les reflexions següents:

- La gran majoria de PUM inclouen, amb major freqüència, dissenys basats en l'exposició de continguts, en què el professorat assumeix el pes de l'activitat en el procés d'ensenyament-aprenentatge, i l'alumnat un de més passiu.
- Dins d'aquest model tradicional d'ensenyament, hi ha una certa diversitat en la qual la interacció comunicativa pot tenir un major pes, segons els moments i els materials didàctics emprats.
- Paral·lelament s'observa una freqüència alta d'altres estratègies que fàcilment poden ser compatibles de manera complementària amb una visió tradicional, com són les activitats intergeneracionals, sortides i visites culturals i les lectures.
- Existeix també una notòria presència d'entorns virtuals d'aprenentatge, però atesa l'activitat que s'hi observa, tot apunta al fet que han vingut a reforçar aquesta visió tradicional de l'aprenentatge, convertint-se més en repositori per a l'accés del coneixement que no en lloc per a la creació col·laborativa del coneixement.
- Tanmateix, tot i aquest esbós que els punts anteriors ens dibuixen, s'observa també una progressiva diversificació de les estratègies i activitats a la vista del gran ventall de dissenys que encara tenen una tímida presència en els PUM del nostre territori.
- La incipient presència d'activitats basades en el treball autònom, el treball de recerca o el PBL, així com d'altres com les activitats d'autoreflexió, les autobiografies o les de laboratori, ens permet pensar que el canvi cap a estratègies en què el protagonisme de l'aprenentatge recaigui en l'alumnat ja s'ha iniciat.
- A més, juntament amb la diversitat d'activitats, també sembla que s'ha iniciat un nou model cap a dissenys més col·laboratius i de treball en grup.
- Aquesta evolució té el seu reflex en l'ús de la tecnologia, atès que també s'observen recursos per al treball autònom i el treball col·laboratiu.

En funció d'aquestes dades i reflexions finals, ens permetem fer algunes recomanacions per a la pràctica i recerca en els Programes Universitaris per a Majors i la recerca:

- La necessitat de conèixer les percepcions de l'alumnat participant en els nostres PUM, també segons la seva modalitat. Així com també les percepcions del professorat per saber si coneixen l'existència d'altres metodologies que poden utilitzar amb l'alumnat gran, i si les posen en marxa, ja que aquestes metodologies actives i participatives impliquen un disseny de qualitat que no es pot improvisar.
- No obstant això, tot i les possibles reticències que en algun cas es podrien arribar a donar en un major requeriment d'activitat per part de l'alumnat, la conveniència d'incidir en aquesta línia és indubtable.
- En la mateixa línia, la integració de les TIC també ha d'obeir a una visió de l'aprenentatge actiu, tot oferint les immenses possibilitats que la tecnologia pot aportar per a l'aprenentatge, l'accés a la informació, la creació de coneixement i la col·laboració en xarxa.
- Evidentment, si responen a la imatge que es tenen de les finalitats de l'educació, considerem imprescindible treballar aquesta percepció, ja que no es correspon, en cap cas, amb les finalitats educatives del segle XXI.
- Nombrosos estudis avalen l'ús progressiu de metodologies actives i participatives en tots els àmbits d'ensenyament; des de les primeres edats fins a la formació permanent i la formació al llarg de la vida (*lifelong learning*). Aquestes metodologies ajuden a aprofundir els continguts treballats, permeten fer-ne una major comprensió i una major apropiació i fomenten el pensament alternatiu, reflexiu i crític, molt necessari en unes societats molt marcades per línies de pensament únic. La Universitat, lloc de generació de coneixement per excel·lència, té el deure de fomentar aquest pensament alternatiu i reflexiu, i per fer-ho, cal introduir progressivament metodologies participatives.
- Finalment, observem noves línies de recerca més enllà del que les dades obtingudes en aquest informe ens permeten observar: en primer lloc, la conveniència d'estudiar l'avaluació dels aprenentatges, atès el seu rol clau a l'hora de definir i condicionar els processos d'ensenyament-aprenentatge; i l'ús de les TIC: un major coneixement de la seva integració ens permetria, a més, fer dissenys més ajustats a la realitat i a les necessitats dels PUM.

4. ANNEX

METODOLOGIES UTILITZADES EN LES ACTIVITATS EDUCATIVES EMMARCADES DINS ELS PROGRAMA UNIVERSITARIS PER A PERSONES GRANS

Marqueu, amb una X, els diferents programes que es realitzen a la vostra universitat. Si considereu que desenvolueu algun programa que no encaixa en les quatre modalitats descrites, identifiqueu i descriuiu breument la modalitat a l'espai corresponent.

Universitat: Nom del programa universitari per a persones grans o Aula Sènior:	
Càrrec de la persona responsable que respon el qüestionari:	
Títols propis (TP): programes per a majors amb la categoria de Títol propi aprovat per la Universitat corresponent. Els títols propis només tenen reconeixement en l'àmbit territorial d'una determinada universitat.	
Programes específics (PE): programes dissenyats expressament per a persones grans. En aquest àmbit hi ha una àmplia varietat, des de programacions d'un any acadèmic fins a quatre cursos; la característica bàsica és que són programes específics dissenyats per a persones grans.	
Programes integrats (PI): són aquells programes que comparteixen aules amb els estudis oficials de grau. Són programes en què l'alumne gran va cursant assignatures de grau i va reunint crèdits fins a arribar als mínims que es requereixen per obtenir un diploma o certificat.	
Programes d'extensió universitària (PEU): són programes de difusió d'aspectes culturals i de coneixement, bàsicament basats en conferències.	
Altres (especifiqueu-ne característiques):	

A la graella següent s'han recopilat una sèrie d'estratègies metodològiques que fa servir el professorat en la seva feina docent diària. A la graella s'incorpora el nom de l'estratègia metodològica i al final hi ha una petita descripció de cada una per si és necessari consultar de què es tracta.

Per favor, marqueu les estratègies metodològiques més freqüents en cada programa desenvolupat a la vostra universitat. Heu d'utilitzar aquest codi: **TP** (Títols propis), **PE** (Programes específics), **PI** (Programes integrats), **PEU** (Programes d'extensió universitària), **A** (Altres tipus).

Us recomanem que llegiu la graella, i els comentaris, abans de començar-la a emplenar, per tenir una visió global de totes les estratègies metodològiques incloses i no fer errors.

GRAELLA DE METODOLOGIES

		Molt freqüentment	Freqüentment	Ocasionalment	Rarament	Mai
1	Classe bàsicament expositiva					
2	MOOC					
3	Classe expositiva interactiva amb el grup classe					
4	Classe expositiva interactiva amb ús de materials de suport					
5	Conferències					
6	Videoconferència					
7	Tasques de grup					
8	Treballs de recerca					
9	Debats i col·loquis					
10	Aprenentatge basat en problemes (PBL)					
11	Exercicis de treball cooperatiu estil <i>jigsaw</i> o puzle					
12	Joc de rol					
13	Dinàmiques socioafectives					
14	Treball autònom					
15	Lectures					

16	Dossier d'aprenentatge de l'estudiant					
17	Autobiografia					
18	Sortida, visita, excursió...					
19	Pràcticum					
20	Activitats intergeneracionals					
21	Activitats en laboratoris especialitzats					

Descripció de les diferents estratègies metodològiques:

1. Classe expositiva, que pot incloure presentacions, diapositives, imatges.
2. Classe expositiva transmesa per mitjans audiovisuals.
3. Inclou interacció amb el grup: preguntes, dubtes, exemplificacions...
4. Vídeos, pel·lícules, imatges, textos...
5. Les diferenciem de les classes expositives i/o interactives, ja que les preguntes es reserven exclusivament per al final i requereixen un tipus concret d'atenció per part dels estudiants i de discurs per part del docent.
6. Transmesa per mitjans audiovisuals però amb el mateix format de la conferència.
7. Fonamentades en la teoria del treball cooperatiu, que possibilita que el grup d'estudiants esdevingui aprenent i ensenyant alhora.
8. Tècniques bàsiques de recerca sobre algun tema concret.
9. Selecció de temes d'actualitat polèmics amb l'objectiu que els estudiants es formin una opinió sobre un tema determinat. Requereixen preparació prèvia.
10. Es plantegen situacions autèntiques que han de ser resoltes pels estudiants treballant en grups, amb una mirada interdisciplinària.
11. Amb la col·laboració de grups d'experts que s'especialitzen en una temàtica concreta.
12. Dramatització d'una situació pròxima a la realitat dels estudiants.
13. Contenen algun component lúdic que es presenta a partir d'un supòsit pràctic concret. Es fonamenten en el plantejament de dilemes morals.
14. Treball per part dels estudiants.
15. Seleccionades pel docent i/o organitzades entorn d'algun eix temàtic o autor. També poden ser prèvies a una posada en comú, comentari o debat posterior.
16. Recull d'evidències mitjançant les quals l'alumne elabora i construeix el seu procés d'aprenentatge (carpeta, blog, web, caixa...).
17. Com a instrument de recerca etnogràfica i interpretativa.
18. Activitat pràctica fora de l'aula.
19. Activitat de voluntariat en empreses, ONG, altres entitats sense ànim de lucre...
20. Activitats interactives amb la participació d'estudiants d'edats molt diferents amb l'objectiu d'intercanviar coneixements i experiències.
21. Pràctiques molt específiques que requereixen equipament especialitzat.

OBSERVACIONS

GRAELLA DE MATERIALS DE SUPORT

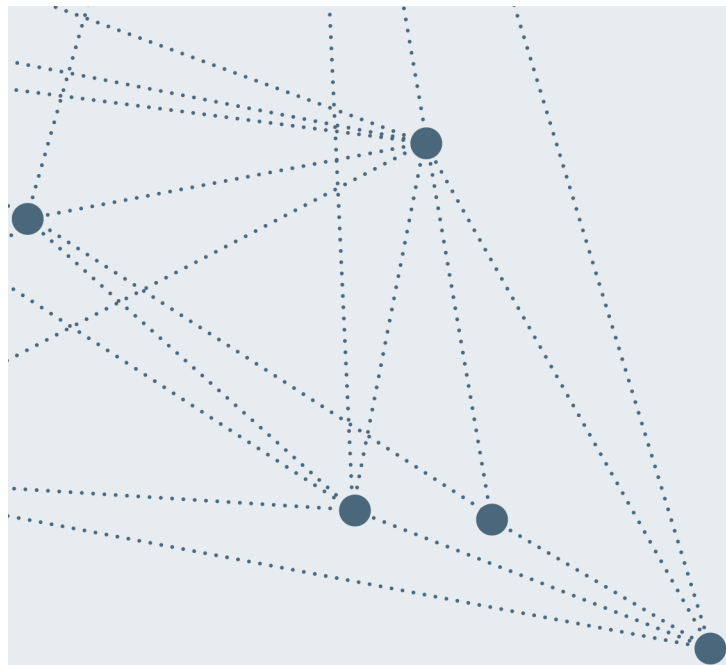
Material de suport utilitzat a les classes presencials	
Vídeos/CD	
Presentacions digitals/Prezi/Altres	
Diapositives	
Fotocòpies	
Notícies/Prensa audiovisual i escrita/Hemeroteca	
Llibres de text	
Bibliografia/Biblioteca	
Llibres de text digitals	
Recursos educatius: materials reals, materials didàctics (maquetes, exposicions, jocs, materials de mesura, d'observació, de precisió...)	
Recursos educatius oberts digitals: recursos de la xarxa amb finalitats educatives publicats sota llicències lliures	
Aplicacions mòbils	
Altres suports (especifiqueu-los):	

OBSERVACIONS

GRAELLA DE MATERIALS DE SUPOR EN ENTORNS VIRTUALS

Materials de suport en entorns virtuals d'aprenentatge (Moodle...)	SI	NO
Disposeu d'un entorn virtual d'aprenentatge?		
És de caire obligatori per a l'alumnat (les activitats proposades inclouen necessàriament el seu ús per accedir als continguts treballats)?		
La utilització de la plataforma Moodle o altres per part del professorat és d'ús obligatori (el disseny del programa inclou el seu ús necessàriament)?		
En cas que sí que hi hagi un entorn virtual d'aprenentatge, per a què s'utilitza la plataforma?	SI	NO
Fòrum de discussió/Debats/Comentaris		
Apunts		
Wikis		
Tasques (lliurament d'activitats i/o treballs)		
Lectures obligatòries i/o complementàries		
Vídeos d'interès		
Altres (especifiqueu-los):		

OBSERVACIONS

Xarxa Vives d'universitats

Universitat Abat Oliba CEU. Universitat d'Alacant. Universitat d'Andorra. Universitat Autònoma de Barcelona. Universitat de Barcelona. Universitat CEU Cardenal Herrera. Universitat de Girona. Universitat de les Illes Balears. Universitat Internacional de Catalunya. Universitat Jaume I. Universitat de Lleida. Universitat Miguel Hernández d'Elx. Universitat Oberta de Catalunya. Universitat de Perpinyà Via Domitia. Universitat Politècnica de Catalunya. Universitat Politècnica de València. Universitat Pompeu Fabra. Universitat Ramon Llull. Universitat Rovira i Virgili. Universitat de Sàsser. Universitat de València. Universitat de Vic · Universitat Central de Catalunya.

Secretaria Executiva
Universitat Jaume I
Edifici Àgora, local 10
12006 Castelló de la Plana
Tel. +34 964 728 993

Punt de suport Catalunya
Universitat de Vic - Universitat
Central de Catalunya
Rectorat
Sagrada Família, 7
08500 Vic
Tel. +34 938 861 855

Punt de suport Illes Balears
Universitat de les Illes Balears
Edifici Son Lledó
Ctra. de Valldemossa, km. 7,5
07122 Palma
Tel. +34 971 173 044

---

xarxa@vives.org
www.vives.org